

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 10, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 330.34:334

*М. В. Редько,
аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ*

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

*М. V. Redko,
Postgraduate student at the Department of Economic Cybernetics and Marketing,
Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv*

PROSPECTS FOR A CLUSTER FORMED IN UKRAINE

У статті здійснено аналіз перспективних кластерних утворень в видах економічної діяльності та в регіонах України, задля формування єдиної національної стратегії кластеризації економіки в умовах трансформаційних та глобалізаційних процесів, які відбуваються. Актуальність полягає в дослідженні перспектив створення кластерів в Україні, які складуть основу для подальшої розробки кластерної стратегії управління економічним розвитком, оскільки на даний час не було здійснено її практичного застосування в межах країни. Аналіз можливості кластеризації економіки здійснений за статистичними показниками Державного комітету статистики України 2015 року на основі кластерного аналізу та створенні кластерних карт.

The article analyzes the promising cluster formation in economic activities and in the regions of Ukraine to form a unified national strategy of clustering economy in the transformation and globalization processes that occur. The urgency is to study the prospects for Ukraine in clusters that form the basis for further development of cluster management strategies of economic development, as is currently not made its practical application within the country. Clustering analysis capabilities economy carried on statistical indicators of the State Statistics Committee of Ukraine in 2015 based on cluster analysis and the creation of cluster maps.

Ключові слова: кластер, кластерні утворення, види економічної діяльності, регіони.

Keywords: cluster, cluster formation, economic activities, regions.

Постановка проблеми у загальному вигляді

Найактуальнішим питанням для економіки країни є забезпечення економічного зростання та підвищення соціальних стандартів життя населення. У зв'язку з цим виникає потреба у пошуку рішень, які можуть запустити розвиток українських регіонів у потрібному темпі та спрямувати економіку на шлях масштабного розвитку і високого доходу. Кластерні об'єднання – це рішення проблеми, які застосовують в високорозвинених країнах та завжди корелюють з високою доданою вартістю і більш ніж середніми доходами. Актуальним є дослідження перспектив створення кластерів в Україні, які складуть основу для подальшої розробки кластерної стратегії управління економічним розвитком, оскільки на даний час не було здійснено її практичного застосування в межах країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наукові праці таких зарубіжних та українських вчених як, А. Льоша, У. Айзарда, М. Портера, С.І. Соколенка, В.І. Чужикова дають змогу сформулювати та повністю розкрити суть поняття "кластер" та використання кластерного підходу для вирішення економічних задач [1-5].

Метою статті є дослідження перспектив створення кластерів в Україні, які складуть основу для подальшої розробки кластерної стратегії управління економічним розвитком.

Виклад основного матеріалу

Конкурентоздатність держави – це, в першу чергу, експортна спроможність її кластерів. А компанія у кластері отримує безліч переваг у порівнянні з іншими бізнесами.

Щоб розробити кластерну стратегію управління економічним розвитком, потрібно проаналізувати можливість кластеризації у всіх видах економічної діяльності країни. Цей аналіз здійснюється на основі порівняння частки кількості зайнятих в видах економічної діяльності в сукупній кількості зайнятих в Україні та частки обсягу реалізованої продукції (товарів та послуг) за видами економічної діяльності України (рис. 1) [6].

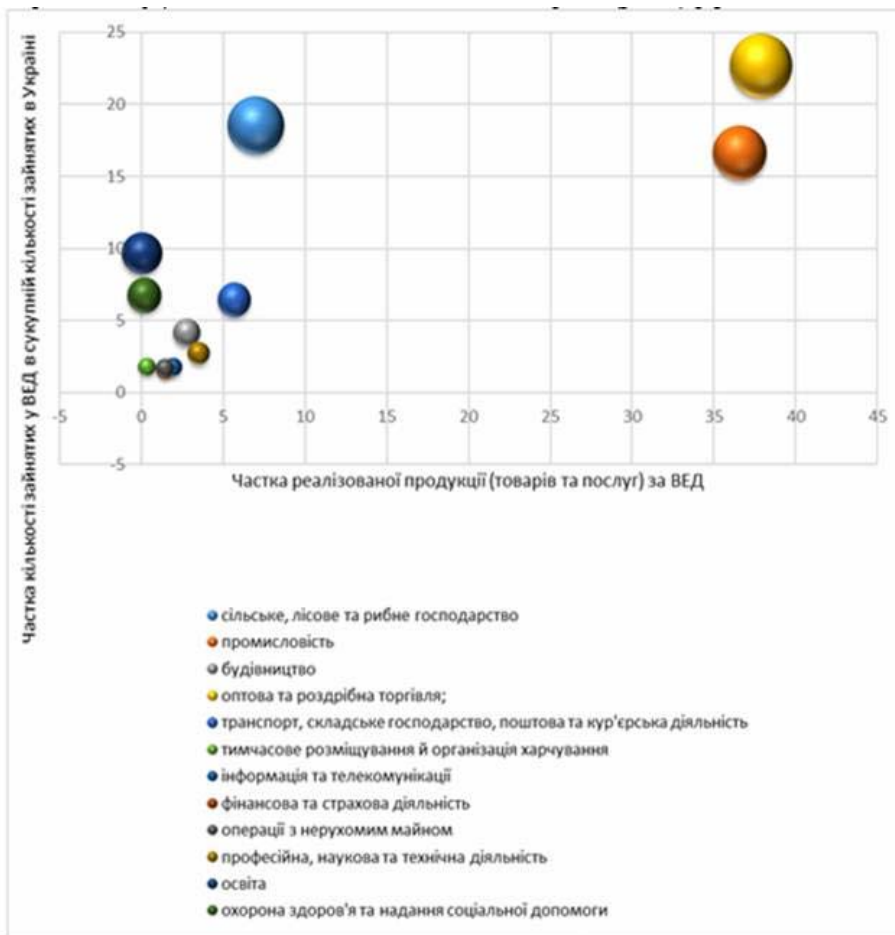

Рис. 1. Кластерна карта економіки України за обсягами реалізації, 2015 р.

Найбільша концентрація зайнятого населення в оптовій та роздрібній торгівлі; промисловості; сільському, лісовому та рибному господарстві; освіті. Найбільше реалізованої продукції (товарів та послуг) в оптовій та роздрібній торгівлі; промисловості; сільському, лісовому та рибному господарстві; транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності. З кластерної карти видно, що схильними до кластеризації є оптова та роздрібна торгівля; промисловість та сільське, лісове, рибне господарство.

Доцільним є аналіз можливих кластерних об'єднань в промисловості за видами економічної діяльності. Цей аналіз створюється на основі даних частки кількості реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності від загального реалізованого обсягу продукції (товарів та послуг) України за 2015 рік та 5-річного середнього зростання обсягів реалізації промислової продукції (з 2010 – 2015 роки). Площа кругів відображає 5-річні середні обсяги реалізації промислової продукції в млн. грн (рис. 2).

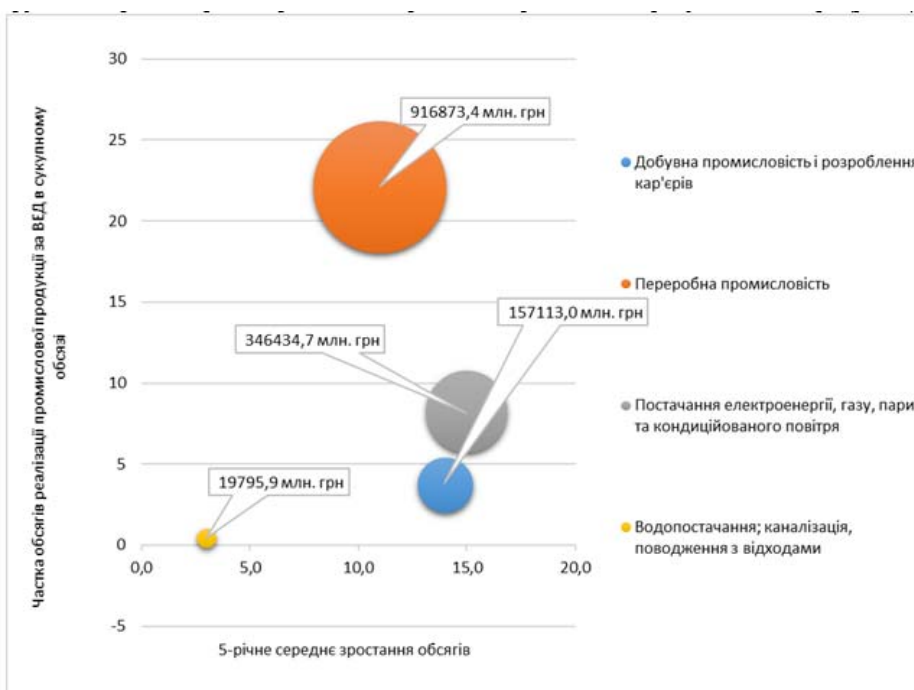

Рис. 2. Кластерна карта промисловості України за обсягами реалізації

Більш концентрованими видами економічної діяльності є переробна промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, що вказує на схильність цих галузей до формування в них кластерних об'єднань.

Проаналізуємо можливість кластеризації в переробній промисловості України за видами економічної діяльності (рис. 3) [6]. Аналіз здійснено на основі

даних частки кількості реалізованої продукції переробної промисловості за видами економічної діяльності від загального реалізованого обсягу продукції (товарів та послуг) України за 2015 рік та 5-річного середнього зростання обсягів реалізації переробної промислової продукції (з 2010 – 2015 роки). Площа кругів відображає 5-річні середні обсяги реалізації переробної промислової продукції в млн. грн.

Найбільш концентрованими видами економічної діяльності переробної промисловості України є виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування; машинобудування; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції.

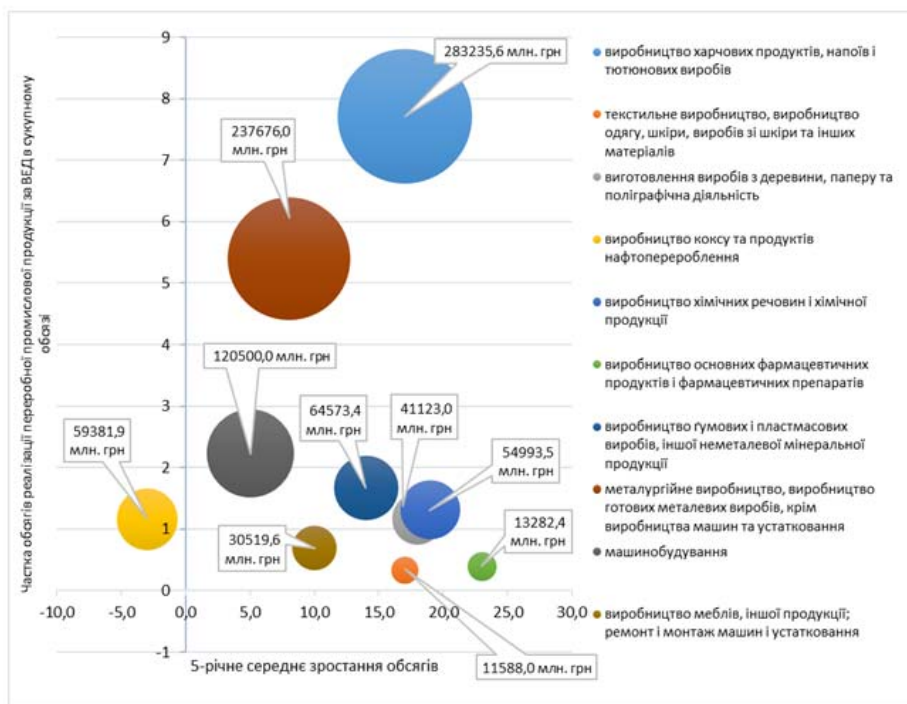

Рис. 3. Кластерна карта переробної промисловості України (за видами економічної діяльності) за обсягами реалізації

Аналіз здійснено на основі даних частки кількості реалізованої продукції переробної промисловості за видами економічної діяльності від загального реалізованого обсягу продукції (товарів та послуг) України за 2015 рік та 5-річного середнього зростання обсягів реалізації переробної промислової продукції (з 2010 – 2015 роки). Площа кругів відображає 5-річні середні обсяги реалізації переробної промислової продукції в млн. грн.

Найбільш концентрованими видами економічної діяльності переробної промисловості України є виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування; машинобудування; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції.

Найбільші темпи зростання за останні 5 років відбулися у виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництві хімічних речовин і хімічної продукції; виготовленні виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності; текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Що вказує на потенційне створення кластерних об'єднань в цих сферах.

Пріоритетним є створення кластерів агропромислового напрямку, оскільки в Україні сприятливі умови для вирощення сільськогосподарських культур. Зважаючи на це доцільно оцінити можливість створення кластерних об'єднань в сільському господарстві в регіональному розрізі України.

На рисунку 4 зображена концентрація активних підприємств та зайнятого населення сільського господарства у всіх областях за методом графічної кластеризації. Цей метод дозволяє наглядно побачити формування кластерів, які утворюються на основі згрупування однорідних елементів в сукупність. На осі абсцис позначено кількість активних підприємств сільського господарства станом на 01.11.2016 року, а на осі ординат – кількість зайнятого населення в сільському господарстві [7-8]. Кожна з бульбашок відображає концентрацію зайнятого населення на активних підприємствах сільського господарства кожної з областей України.

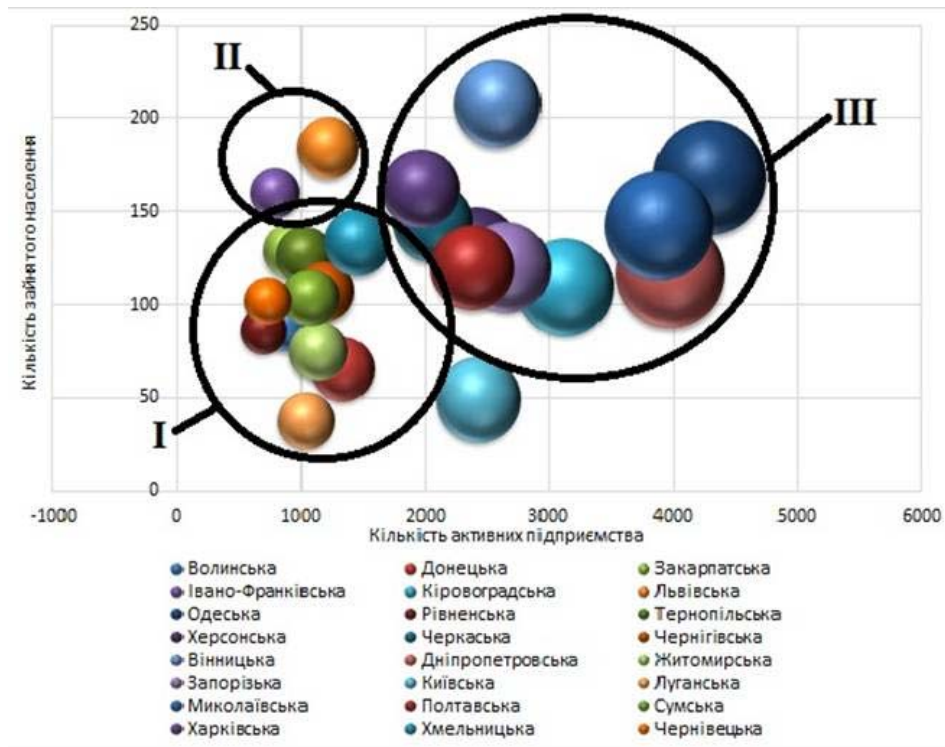

Рис. 4. Кластеризація областей в межах сільського господарства

З рисунку видно, що утворилися 3 яскраві скупчення бульбашок, тобто 3 можливі об'єднання областей країни в кластери в межах сільського господарства.

Перший кластер – об'єднання Донецької, Луганської, Житомирської, Рівненської, Волинської, Тернопільської, Закарпатської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської та Сумської областей.

Другий кластер – об'єднання Івано-Франківської та Львівської областей.

Третій кластер – об'єднання Вінницької, Черкаської, Харківської, Херсонської, Полтавської, Запорізької, Кіровоградської, Дніпропетровської, Миколаївської та Одеської областей.

Аналізуючи територіальну близькість областей в кластері, виключаємо області, які не мають сусідніх меж, або розбиваємо на додаткові кластери, які мають сусідні межі, однакову спеціалізацію, ґрунти та кліматичні умови, оскільки це є важливими складовими вирощення сільськогосподарської продукції. Таким чином, маємо наступні утворення:

в першому кластері виділяємо такі об'єднання як:

Житомирська, Рівненська, Волинська області;

Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька області;

Сумська та Чернігівська області;

Луганська та Донецька області.

в другому кластері Івано-Франківська та Львівська області межують, тому кластер залишається без змін.

в третьому кластері всі області мають спільні межі і є територіально цілісними, але в ньому можна виділити наступні групи:

Вінницька, Черкаська та Кіровоградська області;

Херсонська, Миколаївська, Одеська області;

Полтавська, Харківська, Дніпропетровська та Запорізька області.

Повторюємо аналогічні дії для промисловості України. На рисунку 5 зображена концентрація активних підприємств та зайнятого населення промисловості у всіх областях. На осі абсцис позначено кількість активних підприємств сільського господарства станом на 01.11.2016 року, а на осі ординат – кількість зайнятого населення [7-8]. Кожна з бульбашок відображає концентрацію зайнятого населення на активних промислових підприємствах кожної з областей України.

З рисунку видно утворення 3 скупчень бульбашок, тобто згрупувалися 3 можливі об'єднання областей країни в кластери в межах промисловості України.

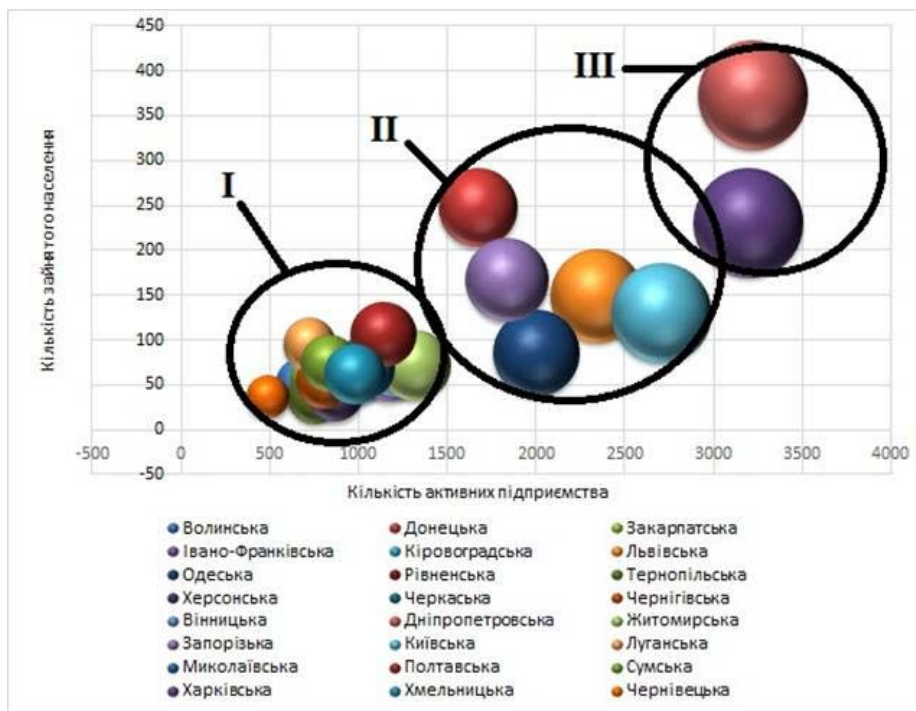

Рис. 5. Кластеризація областей в межах промисловості

Перший кластер – це об'єднання 17 областей: Житомирської, Полтавської, Хмельницької, Сумської, Луганської, Волинської, Чернівецької, Тернопільської, Херсонської, Вінницької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Закарпатської, Миколаївської, Чернігівської, Рівненської та Черкаської областей.

Другий кластер – об'єднання Донецької, Запорізької, Одеської, Львівської та Харківської областей.

Третій кластер – це об'єднання Харківської та Дніпропетровської областей.

В першому кластері досить велике скупчення територіальних одиниць (17 областей). Виключаємо області, які не мають сусідніх меж, або розбиваємо на додаткові кластери, які мають сусідні межі та однакову спеціалізацію. Таким чином, маємо наступні утворення:

Житомирська, Хмельницька, Рівненська та Волинська області;

Полтавська, Чернігівська та Сумська області;

Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська та Чернівецька області;

Черкаська, Кіровоградська та Вінницька області;

Херсонська та Миколаївська області.

В другому кластері залишаються Донецька та Запорізька області. Третій кластер залишається без змін, оскільки Харківська і Дніпропетровська області є сусідніми областями.

Не дивлячись на зростаючу зацікавленість регіонів до нової моделі економіки, збільшення кластерів в Україні є незначним. Це відбувається, перш за все, через відсутність системного законодавства зі створення інститутів підтримки кластерів. По-друге, влада має затвердити концепцію кластерної політики на місцевому, регіональному та національному рівнях.

Висновки. Не дивлячись на зростаючу зацікавленість регіонів до нової моделі економіки, збільшення кластерів в Україні є незначним. Це відбувається, перш за все, через відсутність системного законодавства зі створення інститутів підтримки кластерів. По-друге, влада має затвердити концепцію кластерної політики на місцевому, регіональному та національному рівнях. Здійснено оцінку передумов формування кластерних об'єднань в межах країни. Визначено, що умовою формування кластеру є територіальна концентрація підприємств та організацій, що входять до нього та зайнятість населення. Аналіз структури економіки дав змогу визначити основні галузі, що характеризуються високим рівнем відносної концентрації – промисловість і сільське господарство. Розроблено кластерну карту концентрації видів економічної діяльності, яка показала, що схильними до кластеризації є оптова та роздрібна торгівля; промисловість та сільське, лісове, рибне господарство.

Список літератури.

1. Леш А. Географическое размещение хозяйства. – М: Изд-во иностранной литературы, 1959. – 456 с.
2. Айзард У. Некоторые направления регионального развития и сотрудничества и некоторые вопросы в региональной науке, не имеющие ответов // Региональное развитие и сотрудничество. 1998. № 1-2. – С.46.
3. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – London: Macmillan, 1990. – 896.
4. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры. Украинский аспект. / С. И. Соколенко. – К.: Колос, 2002. – 646 с.
5. Чужиков В.І. Кластери як об'єкт державного регулювання//Вісник УАДУ – 2001 - №4 С. 160-167.
6. Державна служба статистики України - www.ukrstat.gov.ua
7. Статистичний збірник «Регіони України» 2016, частина I, Київ – 2016 р. – 299 с.
8. Статистичний збірник «Регіони України» 2016, частина II, Київ – 2016 р. – 692 с.

References.

1. Losch, A. (1959), *Geograficheskoe razmeshhenie hozjajstva* [Geographical location of property], Izdatelstvo inostrannoj literatury, Moscow, Russia.
2. Isard, W. (1998), "Some areas of regional development and cooperation and some issues in regional science that do not have answers", *Regional'noe razvitie i sotrudnichestvo*, vol. 1-2, pp. 46
3. Porter, M.E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, Pan Books, London, UK.
4. Sokolenko, S.Y. (2002), *Proyzvodstvennyye systemy hlobalyzatsyy: Sety. Al'iansy. Partnerstva. Klasteryy. Ukrayn'skyy aspekt* [Globalization of production systems: Networks. Alliances. Partnership. Clusters. Ukrainian aspect], Kolos, Kyiv, Ukraine.
5. Chuzhikov, V.I. (2001), "Clusters as an object of state regulation", *Visnyk UADU*, vol. 4, pp. 160-167.
6. State Statistics Service of Ukraine (2016), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 Sept 2016).
7. State Statistics Service of Ukraine (2016), *Regiony Ukraini 2016 chastyna I. Statystychnyy zbirnyk* [Regions of Ukraine 2016 part I. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
8. State Statistics Service of Ukraine (2016), *Regiony Ukraini 2016 chastyna II. Statystychnyy zbirnyk* [Regions of Ukraine 2016 part II. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"